

УДК 336.717.3

Чиж Н.М., к.е.н., доцент

Дзямулич М.І., к.е.н., доцент

Потьомкіна О.В., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ЭФЕКТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

У статті представлені і узагальнені сучасні підходи щодо визначення сутності поняття «ресурси банку», розглядається стан та особливості формування і використання ресурсів комерційних банків. Проаналізовано зміни у структурі банківських ресурсів України. Визначено основні проблеми та перспективи зростання ресурсної бази українських банків.

Ключові слова: банк, ресурси, банківські ресурси, зобов'язання, капітал, власні кошти, залучений капітал, власний капітал, банківська система.

ChyzhN., Dzyamulych M., Potoymkina O.

EFFICIENCY FORMATION AND USE OF RESOURCES OF COMMERCIAL BANKS UKRAINE

The article presents and summarizes current approaches to defining the essence of the concept of "resource bank", and considers the peculiarities of formation and use of commercial banks. Analyzed changes in the structure of bank resources Ukraine. The main problems and prospects of growth of the resource base Ukrainian banks.

Keywords: bank resources, bank resources, liabilities, equity, own funds, debt capital, equity, banking system.

Чиж Н.М., Дзямулич М.И., Потьомкіна А.В.,

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕСУРСОВ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ УКРАИНЫ

В статье представлены и обобщены современные подходы к определению сущности понятия «ресурсы банка», рассматривается состояние и особенности формирования и использования ресурсов коммерческих банков. Проанализированы изменения в структуре банковских ресурсов Украины. Определены основные проблемы и перспективы роста ресурсной базы украинских банков.

Ключевые слова: банк, ресурсы, банковские ресурсы, обязательства, капитал, собственные средства, привлеченный капитал, собственный капитал, банковская система.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Наявність достатніх джерел ресурсів банків є фундаментом ефективного функціонування банківської системи будь-якої країни в цілому. Банківська система акумулює тимчасово вільні ресурси фізичних та юридичних осіб для спрямування їх на потреби суб'єктів господарської діяльності, для розвитку інвестиційної діяльності, формування відповідних резервів та підтримки власної ліквідності, рентабельності, фінансової стійкості. При цьому головним завданням для сприяння економічного зростання є ефективне формування відповідної ресурсної бази банківських установ.

Пошук шляхів ефективного формування та подальшого використання ресурсів вітчизняних банківських установ за сучасних умов виходу з кризи є важливою та актуальною проблемою, адже кризові явища у фінансово-кредитній системі України загострюють цю проблему.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Особливу увагу проблемам формування та розміщення ресурсів банків приділяють А. Алексеєнко, О. Васюренко, Г. Коробова, О. Лаврушин, А. Мороз, О. Присяжнюк, В. Рисін, М. Рисін, М. Савлук, та інші. Зважаючи на ґрунтовні дослідження провідних вітчизняних вчених, що стосується ефективності формування та використання ресурсів банківських установ, доцільно й надалі продовжувати науково-практичні пошуки в цьому напрямку, оскільки зазначена проблема й дотепер є однією з найактуальніших.

Цілі статті. Мета статі полягає у дослідженні сутності ресурсів банківських установ, проблем формування та використання ресурсів комерційних банків України та обґрунтування перспективних напрямів зростання ресурсної бази українських банків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Від того, наскільки банки приділятимуть увагу процесу формування та використання ресурсів комерційних банків залежить їх можливість ефективно виконувати банківські операції та надавати банківські послуги, а також фінансова стійкість банківської системи в цілому.

Однією з важливих проблем, що постають перед вітчизняними банками є залучення та підтримка на достатньому рівні банківських ресурсів. Сучасний розвиток та функціонування банківської системи України сприяє розвитку конкуренції між банківськими установами за залучення ресурсів та подальше їх ефективне використання. Для оптимального розвитку банківської діяльності недостатньо тільки залучити ресурси за низькою ціною, а розмістити за вищою, для цього потрібно сприяти формуванню ефективної системи управління ресурсами комерційних банків України.

Варто відзначити, що в сучасній економічній літературі не існує єдиного підходу до трактування сутності банківських ресурсів. Тому, для визначення поняття «банківські ресурси», варто порівняти наукові думки сучасних науковців.

Українські вчені А.М. Мороз, М.І. Савлук зазначають, що ресурси комерційного банку — це сукупність коштів, що є у його розпорядженні та використовуються для виконання активних операцій [4]. Дане трактування досить логічне проте не вказує на джерела формування та напрями використання ресурсів банку, що є досить актуальним в умовах загострення конкурентної боротьби за ресурси серед вітчизняних банківських установ.

М.Д. Алексеєнко визначає банківські ресурси як сукупність грошових ресурсів й виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних та фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для здійснення активних операцій та надання послуг [3]. Дане трактування характеризує ресурси окремо взятого комерційного банку, хоча використовується загальне поняття «банк».

Деякі автори при розгляді ресурсів банку зосереджують увагу на джерелах формування цього поняття. О. Лаврушин вважає, що банківські ресурси – це сукупність власних і залучених коштів, що є у розпорядженні банку та використовуються для проведення активних операцій [5]. О. Присяжнюк розглядає ресурси комерційного банку як його власний капітал, залучений і позиковий капітал, а також як самостійне джерело власних коштів банку [3].

Таким чином, взявши до уваги напрацювання вище зазначених вчених пропонуємо таке визначення: ресурси комерційного банку являють собою сукупність коштів з різних джерел формування, які знаходяться у розпорядженні та використанні в процесі здійснення банківських операцій та надання послуг з метою підтримки ліквідності, рентабельності та прибутковості на достатньому рівні.

Варто відзначити, що банківські ресурси – це власні кошти банку, а також кошти, залучені та запозичені на фінансовому ринку, які використовуються для здійснення активних операцій та надання послуг з метою отримання прибутку. При цьому, розмір прибутку має забезпечувати виплату дивідендів, створення резервів і розширення банківської діяльності.

Станом на 1 грудня 2016 року ліцензію НБУ мали 98 банківських установ (в т.ч. 39 банк з іноземним капіталом). В цілому щодо 82 банків було прийнято рішення про ліквідацію. Щодо 10 банківських установ рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію було прийняте без попереднього запровадження тимчасової адміністрації (див. рис. 1)

Рис. 1. Динаміка зміни кількості банків України 2007-2016 рр. (млн. грн)*
* розраховано за даними НБУ станом на 01.12.2016 р [6]

Динаміка активів у 2015 р. визначена кількома вагомими факторами, серед яких ліквідація ряду проблемних банківських установ, відтік клієнтських коштів поряд із суттєвою девальвацією гривні. Станом на 1 грудня 2016 року сукупний обсяг активів БСУ становив 1263,36 млрд грн, незначно зросли на 3,03 %. Кредитна активність банків впродовж 2014-2016 рр. залишається низькою, що обумовлено скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності позичальників. Протягом даного періоду обсяг кредитного портфеля скоротився на 57650 млн. грн або на 5,72 % та станом на 1 грудня 2016 року склав 948 млрд. грн (див. рис. 2).

Рис. 2. Активи банків України 2007-2016 рр. (млн. грн)*
* розраховано за даними НБУ станом на 01.12.2016 р [6]

За останні роки в структурі ресурсів банків склалися наступні тенденції. З 2007 по 2014рр. спостерігаються позитивні тенденції зростання зобов'язань, вкладень фізичних та юридичних осіб в банки на фоні макроекономічної, фінансової і валютної стабілізації. У докризовий період закріпилася тенденція до збільшення залишків на рахунках фізичних осіб. Це відбувалося завдяки росту доходів населення, зрушенням в осядній поведінці домашніх господарств і, як наслідок, має прояв у певному збільшенні довіри населення до банківської системи. Вклади населення почали займати вагоме місце в формуванні ресурсної бази банків. Зростали кошти юридичних осіб в структурі ресурсів банку, що також позитивно впливало на ресурсну базу банку.

Протягом 2015-2016 рр. обсяг зобов'язань банків скоротились на 18157 млн. грн та 31745 млн. грн відповідно на фоні функціонування банківської системи України в умовах політичної та економічної нестабільності і інфляційних очікуваннях. Протягом даного періоду кошти суб'єктів господарювання зросли на 56254 млн. грн та 31139 млн. грн відповідно. Проте у 2015 році спостерігається зменшення коштів фізичних осіб на 27311 млн. грн та їх незначне зростання у 2016 році на 18136 млн. грн. Отже, вклади юридичних осіб в Україні є одним з основних джерел формування банківських ресурсів (див. рис. 3).

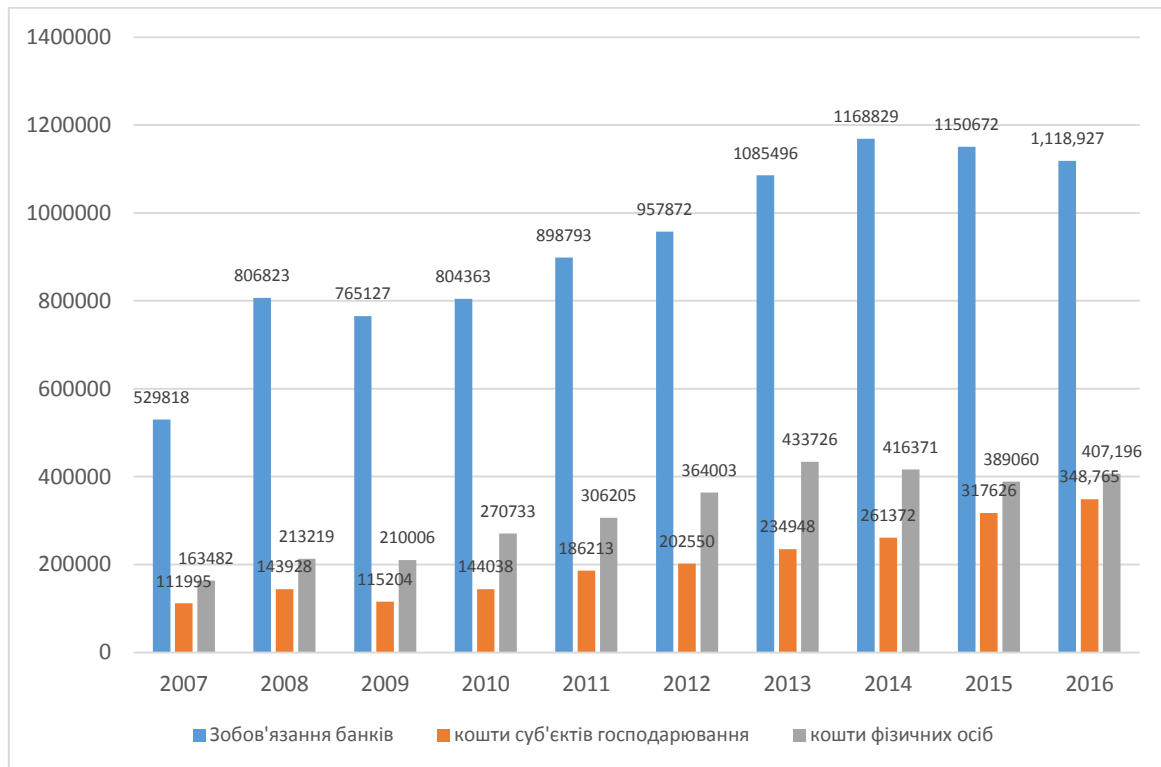

Рис. 3. Зобов'язання банків України 2007-2016 рр. (млн. грн)*

* розраховано за даними НБУ станом на 01.12.2016 р [6]

Отже, напрямами збільшення депозитних ресурсів банку мають бути розвиток нових видів вкладів, які б відповідали зростаючим потребам клієнтів; стимулювання залучення ресурсів через збільшення та диференціацію процентної ставки; удосконалення порядку та методів виплати відсотків; використання різних видів цінних паперів; підвищення якості обслуговування клієнтів. Для якісного управління депозитною базою комерційними банками повинні вирішуватися такі завдання: визначення найбільш вигідних клієнтів, тобто таких, які забезпечать більшу стабільність депозитної бази; визначення кількості клієнтів, яких необхідно залучати

для підтримання заданого обсягу депозитної бази; проведення роботи щодо залучення найбільш вигідних потенційних клієнтів; проведення гнучкої цінової політики[1; 2].

Протягом 2014-2015рр капітал банків України скоротився на 44576 млн. грн та 44310 млн. грн відповідно, що значно погіршило стан банківського сектору. Капітал банків за 2016 рік збільшився на 40718,23 млн. грн. Питома вага капіталу в пасивах банків на 01.12.2016 р становила 11,43 %. Зважаючи на докапіталізацію ряду банківських установ, обсяг власного капіталу станом на 1,12,2016 року складає 144,43 млрд. грн (дані НБУ без урахування неплатоспроможності банків) (див. рис. 4).

У 2014 статутний капітал зменшився на 5089 млн. грн. Протягом 2015-2016 рр він збільшився на 26237 млн. грн та 60118,03 млн. грн відповідно, що значно підвищило капіталізацію банківського сектору України[1; 2]. Слід зазначити, що акціонери усіх груп збільшували статутний капітал переважно з метою підтримки власного капіталу. Враховуючи, що не всі банківські установи зможуть виконати графік підвищення обсягу статутного капіталу, варто очікувати, що частина установ прийме рішення про припинення діяльності та ліквідацію.

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що перспективи збільшення рівня капіталізації вітчизняних банків забезпечить динамічне і ефективне функціонування всієї банківської системи України, сприятиме зростанню її конкурентоспроможного потенціалу у задоволенні потреб економіки у фінансових ресурсах.

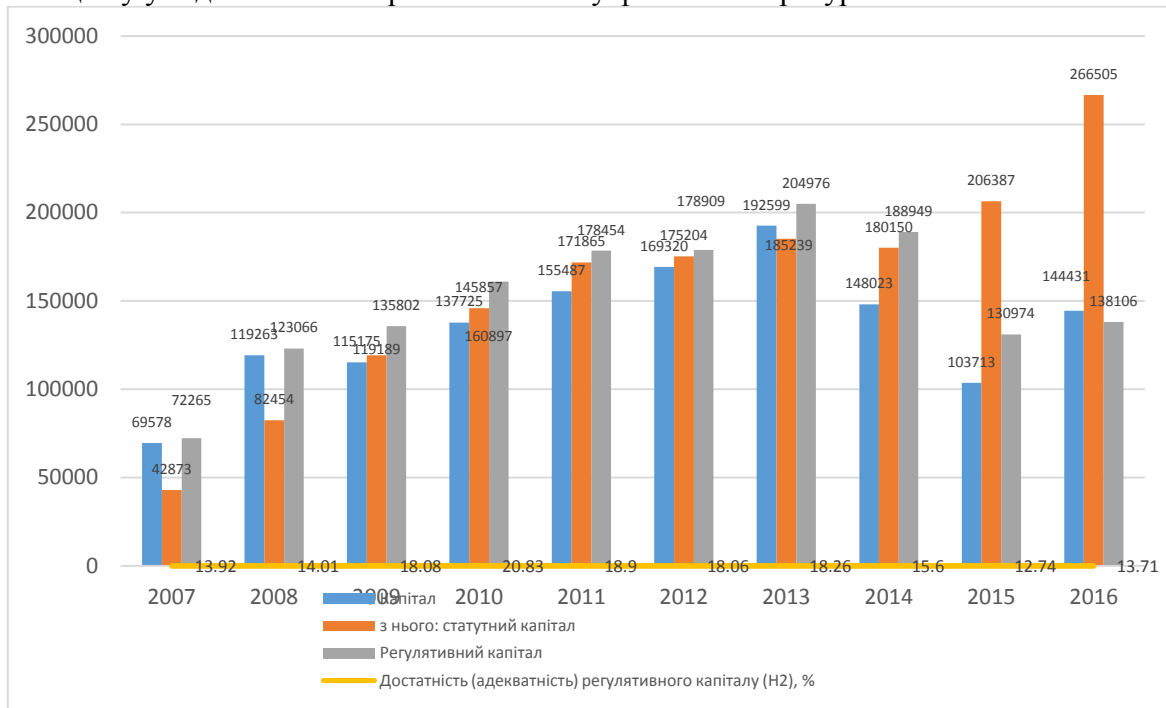

Рис. 4. Власний капітал банків України 2007-2016 рр. (млн. грн)*

* розраховано за даними НБУ станом на 01.12.2016 р [6]

Варто відзначити, що обов'язковою умовою для економічного зростання та стабільного розвитку банківської системи України та економіки в цілому є нарощення необхідної маси ресурсів та капіталу. Тому, на нашу думку, основні економічні та організаційні перспективи зростання ресурсної бази українських банків наступні: стимулювання розвитку банківського кредитування, як короткострокового так і довгострокового; нарощення капіталу; сприяння залучення ресурсів через застосування гнучкої цінової політики для кожного клієнта з застосуванням різних процентної ставки; удосконалення системи банківського моніторингу; оптимальне залучення та використання наявних банківських ресурсів для реалізації різних проектів розвитку

вітчизняних підприємств; впровадження заходів, які стабілізуватимуть вплив ризиків на процес кредитування та поліпшить якість кредитного портфелю; стимулювання розвитку низки сучасних додаткових банківських послуг клієнтам з використанням інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу та підвищення якості обслуговування своїх клієнтів.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволяє стверджувати про неоднорідність та складність формування та використання банківських ресурсів. Це є передумовою для продовження досліджень на дану тему з огляду на те, що від чіткого розуміння суті ресурсів банків та особливості їх формування залежить ефективність діяльності банку та темпи розвитку банківської системи в цілому.

Банківська система України повинна матитакую сукупність ресурсів, яка буде достатня для кредитування поточних потреб суб'єктів господарської діяльності, розвитку інвестиційної діяльності, формування відповідних резервів та підтримки власної ліквідності. Оптимізація ресурсної політики вітчизняних банківсприятиме зростанню доходів банківських установ та стабільності банківської системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Проблеми та перспективи розвитку економічної науки і освіти в умовах європейської інтеграції : колективна монографія / За ред. С. Башевої, І. Садовська. – Луцьк: Редакційно-видавничий відділ Луцького НТУ, 2015 – 543 с. – Розд. 3 (п. 3.12) «Особливості управління власним капіталом банку» / Н. М. Чиж. – С. 462-472.
2. Чиж Н.М. Управління власним капіталом банку: проблеми та перспективи / Чиж Н.М., Дзямулич М.І., Урбан ОА. // Економічний форум. - №2. – 2016. – С. 310-315 (0,3 д.а.).
3. Рисін В.В. Формування та розміщення довгострокових ресурсів банків в Україні: Монографія / В.В. Рисін, М.В. Рисін. – К.: УБС НБУ, 2008. – 234 с.
4. Банківські операції : підручник. — 2-ге вид., випр. і доп. / [А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.]; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2002. — 476 с.
5. Банковское дело : учебник / под ред. О.И. Лаврушин. – М.: Финансы и статистика, 2005, - 672 с.
6. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.